

1890.

21 23
PRISCA ROMA
IN
MEDICOS SVOS
HAVD INIQA.

ANNVENTE DEO
CONSENTIENTE GRATIOSO ORDINE MEDICO
IN ACADEMIA GEORGIA AVGVSTA
PRAESIDE
GEORGIO GOTTLOB RICHTERO D.
CONSILIARIO AVLICO ET ARCHIATRO REGIO
PROFESSORE MEDICINAE PRIMARIO
PATRVO SVO VENERANDO
PRO OBTINENDIS HONORIBVS MEDICIS
DIE XII SEPT. A. S. CIOICCLXIV
H. L. Q. C.
PVBLICAE DISQVISIONI EXPOSITA
AVCTORE
AVGVSTO GOTTLIEB RICHTERO
ZORBIGA MISNICO

GOTTINGAE
EX OFFICINA SCHVLTLIANA, curante F. A. ROSENBVSCH.

FRISCA ROMA

MEDICOS VO

HAD INOVA

GEORGIO GOTTLIB RICHTERO

AVGUSTO GOTTLIB RICHTERO

GOTTINGEN

HEROI IN TOGA
ILLVSTRISSIMO DOMINO
DOMINO

GERLACO ADOLPHO
DE MÜNCHHAVSEN

DYNASTAE STRAVSFVRTI ETC.

POTENTISSIMI MAGNAE BRITANNIAE REGIS

ET PRINCIPIS ELECTORIS BRVNSVICENSIS

ET LYNEBVRGENSIS

A SANCTORIBVS CONSILIIS

STATVS REGII ADMINISTRO

CAMERAEQVE PRAESIDI

ACADEMIAE GEORGIAE AVGVSTO

CVRATORI MVNIFICENTISSIMO

MAECENATI GRATIOSISSIMO

ILLVSTRISSE DOMINE

DOMINE GRATIOSISSE

Tua in *Georgiam Augustam* merita, ILLVSTRISSE DOMINE, quae per singulos eius ciues, ingenti diuinae prouidentiae munere, se diffundunt, balbutientis etiam linguae solunt vincula, et omnibus, quibus litterarum decus et ingenii cultus curae est, ne tentare ad TE aditum, et inter ipsa tot egotia, quibus indies implicaris, res TIBI suas commendare dubitent, metum excutiunt. Qui ultra quadriennium litteris medicis in hac academia operam dedi, nunquam ad fontes doctrinae, ex quibus hauffi, nisi oculo ad TE conuerso, qui vt linide fluere, curasti, et mente ad laudem Numinis, quod tam
pro-

propensam TIBI in Musas voluntatem et mirabiles in iis ornan-
dis successus dedit, accensa respexi. Huic TVAE indulgen-
tiae tribues, si tantillum frugis, quod decerpfi, sub deuotissimi
animi sensu offerre audeo, et in spem ingredior, fore, vt tenuis
ingenii agellus, in quo colendo pro viribus semper occupa-
bor, sub aura fauoris TVI promere in posterum aliquid isto
fotu dignius possit. Faxit Deus, vt post tot alias in publi-
ca commoda impensas operas isto singulari, quod a vindi-
ciiis litterarum surrexit, gloriae TVAE monumento, aere per-
enniori et posteris sacro, in hac aetate ingrauescente, quam
TIBI mollem placidamque et rerum eximie gestarum solatio ple-
nam manus nostrae ad coelum supplices exposcunt, diu ad-
huc et sospes fruaris. Hoc pium semper votum sub pectore
aestuabit

ILLVSTRISIME DOMINE

deuotissimi Tui clientis
AVGVSTI GOTTLIEB RICHTERI.

THESES MEDICAE.

1. Potiora sunt in sanandis morbis Naturae quam artis praesidia.
2. Id probant morbi, qui expectatione sanantur.
3. Plus etiam probant morbi, qui ab agyrtis, hoc est, inter crebros certosque errores, sanantur.
4. Nec dissimulari illa Naturae praesidia in morbis possunt, ex quibus aegri inter audacia multorum mendacium experimenta, hypotbesi seruentia, eluctantur.
5. His et illis nimium frequens est, meritis artis suae tribuere opus victricis Naturae, sub sinistra medicatione retardatum potius.
6. Duo sunt Naturae et artis praesidia, tutela virium coctionis, ea quotidie reparans, a quibus functionum vigor pendet, et tempestiva insalubrium excretio.
7. Qui de hac postrema vnice cogitant inter perpetuas venae sectiones, emetica, cathartica similiaque, turbant nimis praesidia coctionum. quibus eversis exhaustum corpus praemature succumbit.

DISQUISITIO HISTORICO MEDICA
DE
PRISCA ROMA
IN
MEDICOS SVOS
HAVD INIQVA.

§. I.

Rudis et bellicosa Roma sero vacavit litteris, fortia pati et facere solita, ad curiosa autem, vt *Olai Borrichii a)* verbis vtar, ingenio et manibus *Græcorum* vsa. Horum certe cultior indoles etiam victores suos vicit et domuit, agrestique *Latio* artes primum intulit, *FLACCO* docente, qui tamen ruris ad huc manere vestigia etiam politiori æuo queritur. *b)* Nec *TULLIVS* diffitetur, superiorem doctrina et omni scientiarum genere

a) De ortu et progressu chemiæ p. m. 35.

b) Ep. L. II. E. i. v. 156. 157.

Græcia capta ferum victorem cepit et artes

Intulit agresti Latio.

in longum tamen ævum

Manferunt hodieque manent vestigia ruris.

A

genere *Gracciam* fuisse; at ne quid suorum ingeniis deroger, facile erat, inquit, vincere non repugnantes, e) Vnde vero torpor ille repugnandi, cum ad rectam viuendi rationem studia sapientiae pertinere, his vero cultum animorum et virtutum niti, ipse vir summus agnoscat? Latere contentum haud obscure prodit alio haud multum dissimili iudicio, *Romanos* per se omnia vel sapientius inuenisse, vel accepta a *Graecis*, modo digna statuissent, in quibus elaborarent, fecisse meliora. d) Fuissent eius sententia etiam *Romae Parthasti*, si honorem, qui artes alit, eundem *Romani* quam *Graeci* pictoribus habuissent. Fuissent citius musici, philosophi, geometrae, nisi ad famam inter ciues hostesque potiusdam procliuor via visa esset per victicia foris arma victricemque domi et in foro linguam. Neque vero hanc alteram gloriam, quae eloquentiae est, nisi sero consecuti sunt. Celeriter, idem quidem *TULLIVS* ait, oratorem complexi sumus, sed rudem ab initio, aptum tamen ad dicendum, post etiam eruditum. e) Verum primus orator, de quo memoriae proditum est, fuit *M. Cornel. Cethegus*, f) quem *Ennius* audiuit et *Suadae* medullam dixit, primus rhetor *L. Plotius*, g) qui puero adhuc *Cicerone* latine docere primum *Romae* adgressus est. Igitur cum haec studia,

amata

c) *L. I. Tuseul. Quaest. L. I. c. 7. Op. Ed. Ernest. Vol. IV. p. 271.*

d) *Ib. c. 1. p. 270.*

e) *Ib. c. 3. p. 272.*

f) Ipso teste *Tullio* in *Bruto* c. 15. *Op. Vol. I. p. 581. 582.*

g) conf. *Euseb. Chronic. L. poster. ad Olymp. 173. 1. Ed. Scalig. p. 150.*

Plotium Gallum latine rhetoricen primum *Romae* docuisse ex verbis *Ciceronis* refert memoria teneo, pueris nobis primum latine docere coepisse *Plotium* quendam. Atque is est, quem *Marius* magnopere dilexit, quod quae gesserat, eius ingenio putaret celebrari posse, *Cic. pro Archia* c. 9. *Op. Vol. II. p. 880.*

amata deinceps et tantopere culta, vt in his suam aetatem *Cicero* h) gloriatur non multum aut nihil omnino *Graecis* cedere, tot demum seculis ab ortu ciuitatis efflorescere coeperint, mirum non est, ceteras artes et disciplinas etiam magis neglectas et in viliori pretio habitas esse, nec occurrere facile, si belli gerendi artem excipis, quid sit illud, quod per se *Romani* vel sapientius ipsi inuenerint, vel traditum a *Graecis* ad maius fastigium adduxerint? Stetit *Roma* trecentis annis sub paucis legibus, quae magistratuuum arbitria erant, nec deinde sub multis, quas a *Graecis* petierant. Stetit ultra quadringentos annos et nesciuit poetas, vel canere in epulis eo tempore solitos contempsit. Grammatices studium primus in urbem inuexit *Crates Mallotes* teste *Suetonio* k) sub obitum *Ennii*. Philosophiam iacuisse vsque ad suam aetatem scribit *Cicero*, qui ipse, quid in eo genere posset, senili exercitatione tentare ausus est. l)

§. 2.

Igitur in barbaro illo priscorum *Romanorum* aeuo, inter perpetuos armorum strepitus, omne artium et litterarum decus fastidiente, si parum laeta medicarum rerum seges se offert, haud maius inde probrum in illas redundare censeo, quam reliquas artes et disciplinas sub ista caligine temporum, nulla sua culpa,

h) *Tuscul. Quaest. L. 1. c. 3.*

i) Canebant in epulis coniuuae ad tibicinem de clarorum hominum virtutibus. *Cato* vt probrum obiecit *M. Nobiliori*, quod is in prouinciam poetas duxisset: duxerat autem consul ille in *Aetolian* *Ennium*. *Cic. Tuscul. Qu. L. 1. c. 1. p. 271.*

k) *De illustr. Grammatic. c. 2.*

l) *Tusc. Qu. 1. c.*

culpa, sed solo eorum, qui iusto eas pretio aestimare nondum didicerant, dedecore neglectas. *Roma*, quo gradu ad frugem et mores, eo demum ad sapientiae et ingenii cultum se contulit. Neque mirum videri debet, in prima vitae et victus simplicitate et maiori sanitate extra luxum et desidia constantia, vacuum diu vrbem a morbis et medicis fuisse, hos certe ad pauperem et frugalem gentem vix multum alluci spe tam tenuis lucri potuisse. Quemadmodum vero ex fonte non vno morborum causae, quibus exponimur, pullulant, inter quas vel barbari ad scopulos valetudinis suae attendere coguntur; ita ab omni aeuo cara fuisse existimo, quae infirmitatibus corporis confulerent, remedia, siue priuatis rudiorum temporum experimentis tumultuarie collecta, siue medica manu curatius inuestigata et pedetentim in disciplinae formam redacta. Millia gentium sine medicis degere non tamen sine medicina, scribit *PLINIVS*, a) sicut ipsum ultra sexcentos annos populum *Romanum*, haud aliqui lentum in accipiendis artibus, medicinae etiam auidum, donec expertam damnauit. Non vno, nisi fallor, haec boni viri verba vitio laborant. Mille gentes sine medicis fuisse, quorum tamen antiquissima monumenta mentionem passim iniiciunt, b) aliorum in istis aetatum tenebris silen-

a) *Hist. Natur. L. XXIX. c. 1. Ed. Havdun. T. II. p. 495.*

b) Facile est, circa ignota et remota, quidquid sinistra suspicio suggerit, fingere. Grauis *Plinio* labor futurus erat, millenas illas gentes, quae medicis caruerunt, enumerare. De his enim summa passim antiquitas et plus ipsa rerum natura loquitur, coaeuum temper morbis fuisse studium eos arcendi; in paruo primum et simplici rerum apparatu, sed indies, cum ipsa necessitas hortaretur, crescente. *Aegyptiorum* sub *Hermite* nata medicina, quae quaquaersum se distudit, quid potest antiquius fingi? *Gryllus* apud *Plutarchum* ex communi rumore omnes *Aegyptios* dixit medicos

tia haud protinus contrarium euincunt, quis facile in corporis nostri tam fragilis et tot externis a vi irruente, tot internis laesionum iniuriis obnoxii, hinc ne ruat, inter perpetuas suppetias refouendi indigentia persuadebit? nec credet potius, de auertendis, in quae tam facile incidimus, valetudinis incommodis nunquam non serio cogitasse homines, et vt notitia rerum tum salubrium tum noxiarum plenius potirentur, in ambigua vulgaris et vagae nimis experientiae fide haud diu adqueuisse? Illos autem Martis pullos, quos ad accipiendas artes haud lentos fuisse *Plinius* iactat, vidimus omnino tot ab origine sua seculis nullam bonarum artium, quae pacis alumnae sunt et moratioris vitae custodes, certe perexiguam rationem habuisse. Quod addit, artem medicam auidius quidem admissam at mox damnatam esse, vno nititur *Archagathi*, Graeci medici, exemplo, et aspero *Catonis*, quippe vt *Graecis* ita eorum medicis infensi, iudicio. Nempe *Archagathum* illum

dicos esse. *Indos Strabo* scribit nullam artem tam exquisite coluisse quam medicinam, in aliis, vt bellicis similibusque, nimis exerceri, probrosum censuisse. *Geogr. L. XV. Edit. Abmel p. 1027. B. Sineses* praescis etiam regibus suis inuentam medicinam tribuerunt. *Persarum* ciuitatibus dari medicos iam *Cyrus* curauit, et ipse praestantissimos ad se acciuit. v. *Xenoph. de instit. Cyr. L. I. p. m 29.* Veteres *Gallorum* et *Germanorum Druidae* vt sacerificuli et iudices, sic et medici erant. Hos nec praescorum *Scotorum* ante natum Christum secula ignorarunt. Rex *Iosina*, qui nonus fuit a *Ferguso I.* plus quam trecentis annis ante aera christiana regnante, in summo honore medicos habuisse legitur, et reliqua nobilitate in regis mores eunte factum est, vt nemo esset in Scotia illustriori loco natus, qui rem medicam, in primis curandorum vulnerum rationem nesciret. v. *G. Buchanan. Scot. Hist. L. IV. Ed. Burmann p. 106.* Nullo vnquam tempore, iudice *Franc. Vallesio* caruit medicina et medicis, aut carere potuit, hominum genus. *de sacr. philos. p. m. 332. 333.*

lum idem refert *PLINIUS* *c)* primum e medicis *Romam* venisse, anno urbis conditae quingentesimo trigesimo quinto. Verosimilius dixisset, nec id tamen tuto satis, primum e *Graecis* medicis *Romam* venisse; de aliis enim dudum praegressis paulo post dispiciemus. Interim ex ipso calculo illo, quo tempus *Archagathi* venientis *Plinius* definit, promptum est concludere, non per sexcentos annos, nedum ultra, *Romam* sine medicis vixisse. *d)* Pergit ille, datum *Archagatho* ius Quiritium et tabernam publico sumtu in compito *Acilio* emtam, et ab initio mire gratium accessum eius fuisse, at sensim a saevitia secandi vrendique transiisse nomen in carnificem, *e)* taediumque in artem omnesque medicos. Haec autem postrema, quae a nullo alio auctore confirmata legimus, putat ille vt verissima intelligi ex *Marco Catone*, cuius verba ad filium citat, quae tamen de communi in medicos odio nihil, sed solo *Catonis* maleuolo in Graecos animo testantur. Gens illa, inquit, *f)* quandocunque litteras suas dabit, corrumpet omnia, tum etiam magis, si medicos suos huc mittet: iuraverunt inter se, barbaros omnes necare medicina, et hoc ipsum mercede faciunt, vt fides iis sit et facile disperdant. Cum his conueniunt, quae *PLI-*

TARCHVS

- c)* *Hist. Nat. l. c. p. 495. VI. Cassius Hemina* ex antiquissimis auctor est, primum e medicis *Peloponneso Romam* venisse *Archagathum*, *Lysaniae* filium, *L. Aemilio* et *Luc. Iulio* consulibus A. R. DXXXV.
- d)* Il doit se contenter dire plus de 500, inquit *Sponius* dans les recherches cur. d'antiquité diss. 27. p. m. 442.
- e)* Carnifices dicti, qui e vivo corpore cadaver faciunt, nani mortuorum proprie caro est, quasi carens anima, vt *Donatus* vocem deriuat. Sic dicti olim sectores, quibus medici vsu, v. *C. Barthii adu. L. II. c. 14. p. 30.*
- f)* *Plinii Hist. Nat. l. c. p. 495. VII.* Nec omitienda est inter causas odii acmulatio, qua laudibus *Scipionis*, qui ingeniorum et litterarum amantiissimus fouit *Graecos*, obtrectauit *Cato*.

TARCHVS habet, g) metuisse *Catonem*, ne infecti Graecis disciplinis Romani rerum imperio exciderent, ideo non infestum modo Graecis philosophis fuisse, sed et, qui medicinam Romae exercebant, suspectos habuisse, et audito *Hippocratis* responso, quem rex Persarum mercede multorum talentorum ad se accierat, nunquam daturum se operam barbaris, Graecorum hostibus, commune hoc dixisse medicorum iusiurandum omnium, et monuisse filium, vt ab omnibus caueret. Ita igitur morosus ille censor et male suspicax non medicinam damnauit, sed Graecos medicos, ob patriam, cui hostilem in Romanos animum tribuit, sibi iniuos. At velut vanissimum eius augurium fuit, Graecos omnia litteris suis corrupturos esse, cum verius lucem agresti Latio intulerint, ita atrocissima suspicio, auisuros medicos in tantu luctulento propriae salutis discrimine necare medicina sub specie officii, hos, inter quos viuendum erat. Adeo tamen, licet diffusus medicis, medicinam non damnauit *Cato*, vt coluerit ipsam tradideritque, qua medicina et se et coningem vsque ad longam senectutem perduxerit, professus commentarium sibi esse, quo medeatur filio, seruis, familiaribus. h) Erant medicamina illa, vt fas est suspicari, ex veteris scholae *Pythagoraeae* i) praeceptis

g) *In vita Catonis, Op. T. I. p. m. 350. E. C.*

b) *Plin. l. c. p. 496. VIII.* Meminit etiam commentarii huius, ex quo aegrotantem familiam curauit *Cato* et victus rationem praescripsit, *Plutarchus l. c. Op. T. I. p. 350. D.*

i) *Pythagoraeos* summo studio medicinae operam nauasse scribit *Aelianus var. hist. l. IX. c. 22. p. m. 611.* Colebant maxime diaetetica teste *Iamblichio in vit. Pythag. c. 29.* Ipse *Pythagoras*, qui medicinam rem diuinissimam dixit, circumnisse vrbes legitur, non docendā

ptis, quae per Italiam diu ante inualuerant, petita, partim superstitiosa, vti sunt incantationes iam *Pythagoreis* aequae ac deinde *Catonis* *k)* laudatae, partim simplicissimae et culinares herbae, vt brassica, quam ante omnes *Pythagoras* celebravit, neque vero parcius *Cato*, qui eam ad res cunctas salubrem ratus infinitis laudibus onerat. *l)* Par est diligentius haec profsequi, inquit *PLINIVS*, vt noscatur, qua medicina vsus sit sexcentis annis, quibus medicis caruit, *populus Romanus. m)* At arctiores illi *Catonianae* medicinae cancelli sunt, quam vt omnem retro artis ambitum iis metiaris. Certe *Plutarchus* illa ex parte commemorans, quibus *Cato*, qui natiuo robori plurimum debuit, valetudinem suam et suorum visus sibi est tueri, haud iis, inquit, videtur *Deorum* iram deuisse: nam uxorem et filium amisit. *n)*

Qui

scendi sed medendi causa apud *Aelianum* *l. c. l. IV. c. 17. p. 369.* *Italicam* vero scholam *Crotonae* erexit, vnde et medici *Crotonienses*, quos sub *Darii* imperio pro primis habitos esse *Herodotus* notat *Hist. l. III. 131. Ed. Gron. p. 210.* vicinis mature locis, et ipsi *Romae*, pedem intulerunt.

k) *De re rustic. c. 16. Ed. Gesner. p. 121. 122.* vbi in luxatis arundinem findere, manu tenere coxendices, et donec coeant, barbara ac incondita verba, in quibus nihil sani sensus, cantare iubet.

l) *Ib. c. 156. 157. p. 114. ad 120.* triplex ei species est, prima levis, grandis, caule magno, altera crispa priori validior, tertia tenera, acerrima. Recenset easdem mutato nonnihil ordine *Plinius l. c. l. XX. c. 9. p. 206.* vbi prima caulodes nullius in medicina momenti dicitur, vltima, quae proprie crambe appellatur, amarior sed efficacissima, media crispa *Catonis* maxime probata. Subiicitur vtrinque cumulus laudum, quem rudioris aevi admisit creditas, post *Chrysippum*, qui totum de brassica volumen scripsit, *Diuchen* aliosque, qui extulerunt virtutem, in adensum prior.

m) *Hist. Nat. l. XX. c. 9. p. m. 199. XXX.*

n) *In vita Catonis Op. T. I. p. 350. D.*

Qui ex fontibus *Plinii* non vbiuis limpidis sua hausit alter *Plinius*, dictus *Valerianus*, o) etiam arctius ad brassicam veteris Romae medicinam restringens ex iplo quasi *Catonis* ore refert, populum Romanum sexcentis fere annis medicina brassicae vsuum. p) In reliquis propius vestigia senioris *Plinii* secutus, nondum, inquit, in urbem commeauerant medici, qui in artem redigerent, quem admodum magno sanitas constet, et peregrina secum pigmenta attulerant, vt illis imponerent pretia, quae vellent. q)

S. 3.

Tota omnino fabula cadit de sexcentis annis, quorum decursu *Roma* non vidisse medicos creditur. Rerum earum, quae ex vltima antiquitate eruuntur, nimis exilis nec sine lolio fabularum messis est. Neque auctores, quibus tenuis ex illa aevi caligine lux adfulsit, alia quam insigniora tantum nouae reipublicae fata et potiores rerum conuersiones striclim attigerunt. Vix in tam amplo campo et inter tot spinas excurrere satis licuit ad priuatas

o) Obscurus ille auctor prope aeuum *Theodosii M.* male *Mercuriali* audiens, a *Reinesio* tamen defensus, nomen, quod gerit, nouissimis temporibus debet post repertum a *Paulo Iouio* epitaphium, cui *C. Plinii Valeriani*, medici, nomen inscriptum est, adeoque illi sine alia ratione tributum. v. *Dan. le Clerc Hist. de la medic. P. III. c. 2. p. m. 648. sq.* qui mallet titulum libri: *C. Plinius Secundus de re medica*, mutare in ignoti hominis excerpta ex *C. Plinii Secundi* libris de re medica. Nam nihil sunt nisi horum excerpta, si librum *V. excipis*.

p) In isto libro de re medica *L. IV. c. 39. Edit. Basil. Torini p. 68.*
 q) Verba haec de laude brassicae subiicit: *ceterum militares viri gloriosas cicatrices gratuito oleo curabant, eodem horto cura vsi ad salutem, dum illos pascit et sanat.*

B

natas res operasque ciuim ac prima surge. lum artium rudimen-
 ta. Quoties tamen aliqua de graui morborum publice fauuen-
 tium strage dicendi occasio emerfit, praeteriri penitus silentio
 non potuit, quid pro tuenda in tanto periculo incolarum valetu-
 dine tentatum sit, et quo successu? Iuuat in hoc obtutu oculos pati-
 latim figere, et quae hic passim occurrunt, in compendio com-
 plesti. Quod sensus religionis etiam hodie in publici huius gene-
 ris calamitate iniungit, ad pia prius Numina quam medicos con-
 fugere, id curae etiam praecis *Romanis* fuit, per sacras religionis
 ceremonias placare Deos, tanquam insictis morborum, qui sub
 hae epidemica omnibus minarentur, poenis iustos commissorum
 criminum vindices. Variam superstitionem temporum hos ritus
 contaminasse a) nemo negat, at in gratiam mulcendae plebis et
 ad spem laetam erigendae facta non pauca esse, quae prudentiae
 leges fugesserunt, facile conuincimur. Hos enim, in quos
 oculatiores potior curarum illarum pars incubuit, sollicitos fuisse
 intelligimus, vt inter illa specie superstiuosa fontem simul, ex
 quo tantum malorum redundaret, cognoscerent propius obstrue-
 rentque

a) Non solum Deos sed et morbos tanquam diuinae irae ministros pla-
 candos esse putabant. Ita febrī varia in vrbe sana dedicata sunt.
 v. *Valer. Maxim. L. II. c. 5. §. 16. p. m. 173.* confer *Plinium in
 Hist. Nat. L. II. c. 7. p. m. 72.* vbi numina reperiri ait in morbis
 et ipsis pestibus, quas placatas esse trepido metu cupimus. Cir-
 ca morbos etiam priuatos Diis sibi aduersis alios sibi propitios
 opposuerunt. Contra *Sylvanum Deum*, quem puerperis insidiari
 et iacentes noctu vexare credebant, tres vigilarunt in limine cu-
 stodes, quorum erat primo limen securi ferire, postea pilo, ter-
 tio scopis deurrere, dicti hinc Dii auerrunci, *Inteviodonia*, *Pr-
 lunnus* et *Deuerra*, vt ex *Varrone* habet *Augustinus de ciu. Deo
 L. 8. c. 9.* Estuit fortassis sub his prouida cura, arcendi alios,
 quorum iustius metuenda lasciuia fuit, ab adeundis puerperis.

rentque, et inprimis salubritati vr̄bis absterſa ſpurcitie, et nunc exſiccatis paludibus, nunc ductis magno cum ſumtu, quae tetram colluuiem eucherent, cloacis, irent conſultum. In more poſitum erat, nunc per pontificem maximum coeleſtis irae piacula conquirere, nunc per decemuiros oracula *Sibyllina* conſulere, nunc per conſules *Apollini*, *Aeſculapio*, *Saluti* dona vouere, nunc etiam per dictatores clauum figere aedi *Iouis*. b) Supplicationes ad puluinaria et aras valetudinis cauſſa, lectiſterna in templis, luſtrationes publicae et priuatae, ludi ſcenici aliaque non obſcuro vinculo coniunxerunt, quae et reuerentia Deorum et fucus prudentiae humanae in faſcinum plebis, tum etiam vera medici auxilii ratio poſtulerent. Huius vt inſtituti veſtigia quaedam relegam, placet in *Apollinis* et *Salutis* cultu, vnde exterorum et maxime *Graecorum* medendi rationem cito ſatis ad *Romanos* deſluxiſſe conſtat, per momentum ſubſiſtere. Erat *Apollini* c) ſtru-

b) De hoc officio pontificum, decemuirorum, conſulum inter alios vide *Liuii Hiſt. L. XL. c. 37. Ed. Drakenb. p. 307*, de peſte quondam clano a dictatore ſedata *ib. L. VII. c. 3. p. 479*. Figebatur clauus dextro lateri aedis *Iouis O. M.* ex qua parte *Minervae* templum eſt. Hoc ſolenne munus clauum figendi p. 432. a conſulibus ad dictatores tranſlatum dicit, quorum maius imperium erat, et intermiſſo diu more rem per ſe dignam viſam, propter quam dictator crearetur. Adeo interfuit faſcinare plebem ipſo hoc digniſſimorum in republica virorum miniſterio.

c) Religioſe ſemper a *Romanis* cultus *Apollo* eſt et multa conſecutus templa aras ac cognomina, v. *antiqu. Rom. Roſini et Dempſter's L. II. c. 7. p. 955*. Cum primum in vrbe lectiſterna fierent in peſte, per octo dies *Apollinem* alioſque Deos ſtratis lectis placare. v. *Liui. L. V. c. 13. p. m. 69*. De ſimili lectiſternio per triuuium, v. *L. XX. c. 10. p. 550*. De aede *Apollinis* pro valetudine populi vide *L. IV. c. 25. p. 955*, de aede *Apollinis medici ad Tiburim L. XI. c. 51. p. 536*. Multis ſeculis haec aedes ſtetit, ſaepe reparata, conſ. *Gruteri inſcripſ. XXXVIII. 6.*

eta iam aedes A. V. cccxxi. et sub nomine *Apollinis medici* A. V. dlxxiv. *Saluti* aedem, quam consul in bello *Samnitium* vouerat, dedicauit *C. Iulius Bubulus* censor A. V. ccccl. d) Conuenit *Salus* cum *Hygeia Graecorum*, et *Iside Aegyptiorum*, hanc uero a toto orbe coli ob praefens in medicando numen e) gloriosus esse *Aegyptios* *DIODORVS SICVLVS* commemorat. Atque hanc *Isidem* recepit quoque senatus Romanus ab *Aegypto*.

Nos in templa tuam Romana recepimus Isin. f)

Et quam solonis in peste legatio fuit, quae *Aesculapium* ab *Epidauro* g) *Romam* A. V. cclxxii euocauit! Cum anguem, sub quo tanquam signo latuisse Numen e sedibus suis elapsum et per medios decem legatos in triremem *Romanorum* et primi legati *Ogulni* cubiculum transiisse, egressum tandem in *Insula Tiberina*, quasi fixam hic sedem postularet, populo persuasissent, dicata hoc loco aedes est; et pestis desit, h) *Plinius* circa res medicas semper in sinistram coniecturam pronior, in aede extra urbem posita

d) *Liu. L. IX. c. 43. p. 1018.* quod *Romanis* salus, maxime *Graecis* erant
 Θεοι σωτήρες

e) διὰ τὴν ἐν τοῖς Θεσπείαις ἐπιφάσεων. *Diod. Sic. L. I. Ed. Wesseling. T. I. p. 29,* ubi et *Φάργακος ἀθανάσιος* *Isis* reperiisse dicitur.

f) *Lucan. pharsal. L. VIII. v. 831. p. m. 667.*

g) Ex *Epidauro*, ubi genitus *Aesculapius*, transit eius cultus ad alias plures gentes. v. *Pausan. Corinth. p. m. 60,* maxime ad *Cyraeneos* et *Pergamenos*, ab his ad *Smyrnaeos*. *Perganenum* templum sensim caput extulit prae *Epidaurio* seculo III, ubi *Caracalla Perganenum* iuit, et curationibus *Aesculapii* vsus somnia captauit, quandiu uoluit. v. *Herodian L. IV. c. 8. p. m. 197.*

h) v. *S. Aurel. Victor. Hist. Rom. breuiar. Edit. Pirisc. c. 22, p. 107.* Subiicit: *pestis mira celeritate sedata est.*

posita aliquam fastidii notam, quae propius commercium fugeret, sibi deprehendere videtur. *l)* At legatio tam splendida, cum pestis, ut *Liuius k)* ait, urbem et agros clade portento simili vreret, ipsis Diis consultis decreta, suspicionem hospitii parum honorifici ut friuolam damnat. Si fabulosa adparet ratio, locum, in quem egressus ex navi Deus fuit, datum templo eius fuisse, illa tamen, in quam pronior *Plutarchus l)* est, magna probabilitate non caret, digniorem salutaris Numine sedem extra urbem visam esse, quod omnino salubrius sit, extra urbem viuere. Hinc et *Graeci* locis puris et sublimioribus, quibus sacri luci adiacebant, sacrarium *Aesculapii* posuerant, illud etiam *Epidauri*, vnde *Roma* petiit, quinquies mille ab vrbe passibus abfuit. Verum, quod scopo nostro longe propius est, id maxime attendi velim, *Apollinem Romanum* et *Aesculapium* cum suis sacerdotibus, quorum in re medica versatissimorum ore illa Deorum oracula medica profluxerunt, exemplum *Graeci* instituti esse, quod in medicinae ortu nihil humile nihil non diuinum agnouit. Docent *Gruteri* tabulae votivae, et quas ex *Massei* marmoribus *Mercurialis* collegit, *Aesculapium* in insula *Tiberina* similem quam in *Epidauro* cultum habuisse; nam ibi etiam suspensis in templo tabulis inscri-

ptum

l) *Hist. Nat. L. IX. c. 1. p. 496. VIII.* Antiquos scribit non rem damnassem sed artem, et immanem quaestum, ideo templum *Aesculapii*, etiam cum reciperetur Deus, extra urbem fuisse, iterumque in insula.

k) *Hist. L. X. c. 47. p. 137.*

l) *Quaest. Rom. Op. T. II. p. 286.* vbi varias causas huius aedis extra urbem positae attingit, inter quas non est illa *Plinii. Sext. Pomp. Festus* ideo putat *Aesculapii* aedem in insula positam, quod aegroti a medicis maxime aquis sustententur. *De verb. signif. L. IX. Ed. Dacier. p. 188.*

ptum fuit, quidquid auxilii medici consultus *Aesculapius* ore sacerdotum suorum impertit. Optabile esset, ex omnibus templis descriptiones tabularum superesse, ita enim de antiquorum medendi methodo plenius constaret. Erant sacerdotibus *Aesculapii* commodae in templis habitationes, et eximii e sacrificiis et aegrotorum muneribus reditus, praeparabant in templis medicamina et distribuebant, inter suos artis praecepta propagabant, et ne in dedecus Numinis sui responsa cederent, caute versuteque omnem scenam instruebant, *m*) In votis *Galeno* erat, ut ad se aegri tam pleni fiducia et obsequio accederent. A primis temporibus ad *Antoninorum* aetatem non modo in *Graecia* sed et *Italia* hunc morem perdurasse, liberatos a morbis aegris illis templorum tabellis inscribendi, docet *Hier. Mercurialis* *n*) et tabulam citat marmoream *Romae* in *Aesculapii* templo *Tiberino* inuentam inque hunc diem a *Maphacis* conseruatam. Quod et in *Isidis* templo factum esse, de quo superius dixi, non male ex his *Tibulli* *o*) versiculis colligit:

Nunc

- m*) Cuius rei exemplum esse potest, quod *Philostrophus* habet in vita *Apollonii Tyan* *L. I. c. 9. Ed. Olear. p. 10. 11.* Consuluerat iuuenis luxu et crapula hydropticus, sed responsum non tulerat nisi hoc demum, ut rationem, cur negaretur, ex *Apollo* audiret. Hic Deum iis, qui vellent sanari, dare sanitatem dixit, non qui morbum alerent. Opus certe fuit, ne angustos artis limites proderent, praestigijs interdum vi et imposturis, quibus passim oculati viri illuserunt. Et hoc erat signum prudentiae, quod vetitum esset intra templi septa quemquam mori. *Pausan. Corinth. p. m. 60.*
- n*) *De arte gymnastic. L. I. c. 1. p. 2. 3. 4.* vbi varios morborum casus enumerat.
- o*) *L. I. Eleg. III. v. 27. 28. p. m. 60.* Lapidum quoque inscriptorum fidem hic fulcit *Cruerus in thes. p. LXXXII. 6. et p. LXXXIV. 8. conf.*

*Nunc Dea, nunc succurre mihi, nam posse mederi,
Pisla docet templis multa tabella tuis.*

Haec omnia facile confirmant, consulta medica, quamvis sine dubio hominum essent, quorum intererat sub tutela imo in ipso quasi inspirantium Deorum contubernio rebus medicis vacare, reuerenter tanquam diuinae originis habita esse. Verum etiam extra illa fuerunt *Romae* medici, a quibus sine Deorum adflatu fauor ciuium similia valetudinis praesidia exspectauit, idque ante *Archagathi* aeuum. In peste, quae A. V. cclxxxii *Romam* grauius afflixit, virulentum mali genium aduersus adhibita medicamina et morborum praesidia coarguit *Dionysius Halicarnassens.* p) Ergo medica manus, quae illa ministravit, haud defuit. De alia etiam atrociori peste A. V. cccci, quae mediam absumsit incolarum partem, disertè testatur, in tanta aegrotorum multitudine non suffecisse medicos nec domesticorum, et amicorum ministeria. q) Sed de his plura passim alii.

§. 4.

- r. conf. *Iar. Sponium l. c. p. 365. it. Fb. Reinesii Syntagm. Cl. I. 132.* Sane mos ille, ut antiquissimorum iam fuit *Aegyptiorum*, ita nec nostri aevi exempla defunt. H die in insula Occidentali apud *Flouidanos* sacerdotes simili funguntur medicorum officio. v. *Melton Zee en Landveise p. 179.*
- p) *Antiqu. Rom. L. IX. p. 599.* pestem scribit *Italiam* peruagatam sed nusquam quam *Romae* infestiorum fuisse, nihil hic humanam opem profecisse, sed aequè periisse, quibus nulla et quibus magna cura impensa.
- q) *Ib. L. X. p. m. 677.* ἔτε τῶν ἰατρῶν ἀκέρειτων ἔτι βοηθεῖν τοῖς κενότατοις. ἔτε ἀκείων ἢ φίλων τὰ ναυγέεα ὑπηρετῶντων. Ita, addit, πολλοὺς ἐκίαις ἐξεσημαθῆναι δι' ἀπόρίαν τῶν ἐπιμελησομένων.

§. 4.

Totum hoc probrum, sero *Romae* medicos fuisse, in quo diluendo post aliorum impensas operas iusto diutius substitimus; parui in se momenti est, nec fortassis multo maioris, vrbe aliquando pulsos esse, et diu in seruili conditione vixisse. Alterum ex his, nempe exsilii commentum, dudum explosum est, nec, si explodi non posset, plus veri probri contineret. Ridiculum eum *PLYTARCHVS* a) vocat, qui exsilium cum ignominia coniunctum esse sibi persuadet. *PLINIVS* autem etiam huius fabulae auctor videri potest, rem enim gestam verbis dubii sensus ita exponit, *Romam*, cum *Graecos Italia* pelleret, medicos excepisse. b) Excepisse enim hic forte non est ab exilium numero exemisse, sed nominatim medicos, vt cum *Graecis* pellerentur, designasse. c) Quamuis enim pronior alter vocis sensus et frequentior sit, in quo *CAR. DRELINCVRTIVM* d) exultare video, nec male ad verba eodem sensu allata *SVETONII* prouocare liceat, qui sub *Augusto* in graui sterilitate agrorum

et

- a) *μεγαλὸς ἐστὶν νομίζων ἀδοξίαν τῇ Φυγῇ προσεῖναι.* De exsil. *Op. T. II. p. 605.* D. multos ibidem ait fuisse exules, magnae post mortem famae, cum nulla eorum superfit, qui in exilium egerunt. Quis non mallet *Themistocles* esse, patrium solum vertere coactus, quam *Leobatus*, qui de eo efficiendo retulit? quis non *Tullius* potius quam *Clodius*?
- b) *Hist. Natur. L. XXIX. c. 1. p. m. 496. VIII. 11.*
- c) v. *Harvini notam ad illum locum Plinii p. 496. n. 5.*
- d) *In apolog. med. contra calumniam, medicos 600 annis Romae exulasse. Op. P. II. p. m. 408.* vbi haec *Plinii* verba tanquam aurea, et quae omnem litem dirimunt, vncialibus litteris cedro consignanda considerat. Quo etiam sensu quasi medici exempti fuerint a sententia exilii, *Iac. Sponius* verba illa *Plinii* sumit dans les recherches d'antiquité p. 441. Ita multi alii, vt *H. Lampe* in *diff. de honor. priuileg. et iuribus singul. medicorum* p. 83, ad finem.

et difficili remedio multos vrbe eiectos esse et peregrinos omnes exceptis medicis et praeceptoribus, testatur; e) in illo tamen *Plinii* loco nimis a causa medicorum fauor abest, quam vt valde dubitem, medicos tanquam communis odii reos sub decreti exilii sententia comprehendi. Salua tamen res est, nec alio praeter *Plinium* teste subnixa, repugnante potius omni aetatis illius testimonio, quo *Romae* post *Catonem* nunquam abfuisse medicos, res vero et fortunas eorum indices effloruisse edocemur. Vulgarium scriptorum turba vestigiis HENR. CORNELII AGRI PAE f), qui fabulam illam primus disseminauit, insistens, haud recensitis verbis *Plinii*, quae aliquem etiam inde colorem mutantur, quod cognitum sit, vrgente annona saepius pulsos peregrinos esse, quorum omnino numero medici, quippe maximam partem peregrini, contineri poterant, sed potius illis nititur, quae superius recensuimus, *Romanos* nempe in accipiendis artibus haud lentos, medicinae etiam avidos fuisse, donec compertam damnarent. Damnasse hic idem temerariis illis interpretibus est, quam ipso senatus consulto, cuius nusquam vestigium exstat, eiecisse medicos, cum sine dubio hoc vnum notet, artem, quam veniente *Archagatho* benignam et sibi valde optabilem exspecta-

e) In vita *Augusti* c. 42. p. m. 253. it. *Dion. Cassii Hist. L. IV. Edit. Reimar. p. 566.*

f) Pulsis saepe peregrinis illo et magis subsequenti aeuo male *Romani* audiuerunt. *Libanius Orat. XI. f. Antiochen. panegy. Op. T. II. p. m. 366.* Nullo, inquit, tempore coacti sumus ius hospitale violare per saeuitiam erga peregrinos, quos *Romae* expulit, quoties raritas necessariorum ad victum esset. Ita *Themistius Or. 6.* gaudet suis non continua peregrinorum expulsionem opus esse, vt in metropoli *Roma*. Iure vocat *Φάρμακον τῆς ἐνδείας χαλεπώτερον.*

spectauerant, mox vrendo secandoque cognitam, vt inhumanam
 et crudelem, abhorruisse. Nempe coeperat medicina chirurgica
 sub manu *Archagathi* generosiora et efficaciora remedia tentare,
 cum leniora antehac et ob lenitatem inertiora in vsu fuissent.
 Mirum non erat, illa cultioris apud *Graecos* artis specimina, an-
 tequam de virtute et salubritate eorum plenius constaret, terroris
 aliquid sub primo adparentis faeuitiae conspectu peperisse, hosque,
 qui blandis olim fofibus vnguentisque, scilicet imbelli aduer-
 sus grauiorcs laesiones armatura, molliter tractari consueuerant,
 manuna iam secantem vrentemque formidasse, vt paulo post ipse
Marius, dura licet facere et pati solitus, cum varicosis cruribus
 laboraret, alterum crus secantis medici arbitrio permisit, alterum
 iam perspecta experimenti faeuitia postulanti negauit, remedium
 ratus deterius, quam malum, quo laboraret. g) Neque vero
Archagathum neque alios, similem fortassis medendi rationem in-
 gressos, licet ad tempus opinio crudelitatis, quam in opere me-
 dico damnabant, premeret, ideo vnquam vrbe pulsos fuisse legi-
 mus. At non dubitauit *AGRIFFA* h) temere pronuntiare, *Ro-*
manos sub *Catone Censorio* medicos omnes et vrbe *Roma* et tota
Italia pepulisse. Audax sane assertum, quod voce primi aucto-
 ris tam ambigua nititur, iteratum tamen ab aliis multis, qui ex
 fonte tam turbido hauserunt, quin et nouas coniecturarum for-
 des adaspererunt. Miror, *THEODOR. IANSS. ab ALMELO-*
VEEN in serutinio alioqui doctae antiquitatis probe versatum *Catoni*
 latam

g) *Plutarch. in vita Marii. Op. T. I. p. m. 408.* Extollit tolerantiam
Marii, quod in crure vno tantos dolores vultu immoto et sine
 gemitu sustinuit. Plus miror mollitiem tanti viri, quod idem
 in altero sustinere extimuit.

h) *De incertitud. et vanit. scient. c. 83. p. m. 196.*

latam legem tribuere, qua cauit, ne medicus *Graecus* aut *Arabs* aut *Aegyptus* urbem intraret, feuerissime obseruatam ad *Archagathi* accessum. ²⁾ Quam ineptus est temporum calculus, illud exilium, quod ad *Archagathum* vsque durasse creditur, *Catonis* tribuens, qui sub illius aduentu puer quindecim annorum fuit, ipse quidem semper in *Graecos* eorumque medicos ex dicta ratione iniquior, sed asperis etiam verbis, quibus secundum *Plinium* filio interdixit de medicis, simul docens, etiam tunc in vrbe fuisse medicos: nam contra absentes et exules qua opus erat cautione? qua, ne eos consuleret, dehortatione? Cum vero error errorem generet, factum est, vt fabula exilii cum illa fabula sexcentorum annorum in vnum coalesceret. Scilicet opportunum erat, annos sexcentos, quibus *Plinius*, nec sine errore dixerat, *Romanam* medicis caruisse, pro ipso exilii interuallo interpretari. Mirabile exemplum, modo fingere fas sit, exilii sub ipsis *Romae* incunabulis nati et singulari procerum consensu per tot secula contra artis tam salutaris cultores propagati! Ad haec respondere velle, quid est, nisi otio abuti et cum vmbri colluctari? ^{k)}

S. 5.

Nondum hucusque prisca *Roma* in medicos iniquior adparuit, at natam a seruili conditione maculam quomodo delebit?

Hanc

²⁾ *Inuent. nou. antiqu. §. 4. p. 12.*

^{k)} Bona fide alii alios secuti sunt, et ipsi quidem medici, vt *Besold. in thes. pract. p. 49.* Ipse vero auctor libelli *medicus Romanus seruius 60 solidis aestimatus p. 6. et 7.* dubitat de fabula exilii, an quis serio illam adseruerit, nisi forte exilii voce contra communem loquendi rationem valde abusus, aut rerum *Romanorum* parum gnarus fuerit.

Hanc nec delere totam vel diffiteri, nec agnoscere totam fas est, neque illud largiri, plus semper verae maculae in seruitute esse quam dominati. Natura et virtus nunquam, sed quae vtriusque iura toties violat et merita conculeat, sinistra fortuna seruos parit. Quae vero vnquam res et disciplina tam sancta et inuiolabilis existit, ut cum aduerso fato non luctata aliquando sit, et communem vicissitudinis sortem experta? Erant serui, qui id fati non meruerant, apud alios passim populos, et ipsos cultioris alioquin ingenii *Graecor. Athenienses* quidem cauebant sedulo, ne vrbs seruis repleretur, et merito indicabant, rerum artiumque vtilium studia liberos homines decere, et figillatim, ne rem medicam seruus attingeret, lege prohibebant. a) At *Lacedaemones* contra nihil rei militari dignius rati, quidquid ad vitae necessitatem et commoditatem faceret, per seruos agebant. Ita *Romani*, qui vagorum ab initio hominum, ne latronum dicam, colluies erant, cum quibus honestiores gentes connubiorum miscere iura renuerent, vnicam in vi et armis gloriam collocabant. *Romulus* duplex tantum indigenarum studium esse voluit, rei militaris et rusticae, b) *Numa* quidem religionis et iustitiae sanctiora vincula iniecit, et collegia artium instituit,

a) *Hygin. fabul. 74. p. m. 201.* Cauent Athenienses, ne quis, seruus aut femina medicinam disceret. Emendata deinde lex est, ut ex ingenuis feminis discere eam praecunte *Agnodice* liceret.

b) v. *Dionys. Halicarn. Antiqu. Rom. L. II. p. 98, 27.* τὰ κατὰ γεωργίαν καὶ τὰ κατὰ πόλεμους.

bb) *ib. ἐπιδημίας καὶ βαρβαρῶς τίχνας δέλοις καὶ ζένοις ἐπέδοξε.* Addit, longo tempore *Romani* talia tractare pudori fuisse.

stituit, τὴν νόστον ἀπέχει διακομήν; c) sub *Tullio* autem *Hosfilia*, qui militare decus instauravit, aliarum extra illud rerum fastidium recruduit. *Tarquinius* collegia etiam sustulit, donec successu temporum plebs in patricios insurgens sibi tribunos, et per eos honorum, sacerdotiorum et suffragiorum iura, restitutis simul collegiis, extorqueret. Neque vero veteres *Romani*, quibus in more positum erat, exteros quosuis sine natalium et conditionis discrimine inter ciues suos recipere, d) et quotquot vellent, rerum domesticarum taedio in aliis locis adfectos sibi fociare, poterant abundare seruis, praesertim cum captis in bello viribus nec necarentur puberes nec venundarentur, sed in partem agrorum sorte diuidendorum, tanquam coloni *Romani*, venirent. e) Erat quidem triplex seruorum genus, cum alii ex publica belli praeda venderentur sub hasta, alii ab ipsis dominis suis in bello capti, unde mancipiorum nomen, alii ab iis, qui cepissent, emti seruire cogentur, ita tamen, ut et tunc non aegre sua potiri libertate possent, pluriini gratis ob meritum probitatis et honestatis, pauci pretio. f) Atque illos manu missos suavit *Seruius Tullius* et persuasit patriciis, dato ciuitatis iure in quatuor tribus urbanas distribuere. g) Igitur primis a condita *Roma* seculis medicos, quibus

e) Prae reliquis *Numae* institutis commendatur illa populi per artificia diuisio apud *Plutarch.* in *Num. Op.* T. I p. 71. C. D.

d) *Dionys. Halicarn. Ant. Rom.* L. IV. p. 225, 49.

e) *Ib.* L. II. p. 88 89. Haec *Romuli* instituta a successibus seruata fecerunt, ut *Romanorum* ciuitas nulli genti, vel populosissimae, numero hominum cederet.

f) *Ib.* L. IV. p. 227. Fatetur autem ad sordes et ignominiam postea degenerasse *Romanorum* circa haec probitatem.

g) *Ib.* L. II. p. 89. Ita cum *Lacedaemones* post pugnam *Leuctricam*,
Arke-

bus in bellorum periculo versari et capi tam proclive non fuit, in seruilis conditione vixisse haud facile suspicamur, inter peregrinos vero, quibus lubenter incolatus cum exercitio artium suarum concessus fuit, locum reperisse, dubio eo magis caret, quod *Roma* ab initio omnibus asylum esset, blandeque et humaniter aduenas susciperet et iura civium conferret, imo haec nec iis negaret, qui capti in bello vellent cum sua gente coniungi, vnde tam subita virium augmenta nata. Laudat *Romanos* veteres **DIONYSIVS HALICARN.** tanquam aequiores in peregrinos, hinc rebus suis egregie prospicientes, cum *Lacedaemones* et alii *Graecorum* ad retinendam generis nobilitatem nullos vel certe raro ad iura civitatis suae admitterent, quin et ex parte hospites pellerent, vnde ait fructus non modo nullos sed et maxima detrimenta ad eos redundasse. Quare iusta non est *Conyeri Middelton* coniectura, artem medicam, quae florente republica seruilis fuit, talem quoque fuisse ea inope, nec hic silentium auctorum refragari posse, cum ibi luculenta testimonia loquantur. *h)* De his testimoniis quos grauent et quousque, paulo post videbimus, hic tantum ad praecipitem illam doctissimi viri conclusionem id respondeo, rudem quidem et innocentiore inque re sua stabilienda aequiorem primam Romanorum aetatem fuisse, fauente etiam rerum successu creuisse luxum et morum corruptelam. Ad *Archagathum* vsque, qui

et

Asbenienses post cladem ad *Chaeroneam*, attritis iam viribus, succumberent, *Romanis* e contrario post *Cannensem* aliasque clades, imo cum *Italia* pene tota ad hostem deficeret, semper numerus militum ad excipiendos omnium impetus suffecit. Sed diu non duravit illa aequitas. v. p. 17. Not. f).

h) In *diss. de medicorum apud veteres Romanos degentium conditione contra Iac. Sponium et Rich. Mead. p. m. 10.*

et ipse peregrinus ac liber fuit, imo cuius et inter publica beneficia exceptus, nullum omnino luculentum inter medicos seruitutis vestigium est. Nec vero desunt in progressu vestigia ingenuorum medicorum ante Caesarum ortum, quamuis nec desit turba medicorum seruorum, quos propius iuvat in sua origine scrutari.

§. 6.

Haec seruilis *Romani* medici imago qualis primum fuerit, ex *Graecorum* illustrari instituto potest. Post *Aesculapium* tactum *Iouis* fulmine, a) ars visa est cum auctore suo deficere, si *Isidoro* b) credimus, latuitque per annos fere quingentos, donec eam *Hippocrates* in lucem reuocauit. Latuit omnino, sed defecit nunquam, latuit in familia *Aesclepiadarum*, qui ab *Aesclepio* seu *Aesculapio* orti in templis Numini huic per plurimas ciuitates excitatis, c)

quibus

- a) *Ethic artem medicam Plinius H. N. L. 29. c. 1. arguit auxisse famam crimine. Nam fabula refert, in poenam ad querelas *Plaronis* fulmen a *Ioue* missum in *Aesculapium* ob mortuos quosdam in vitam reuocatos. At reuocasse ad vitam non crimen est, quid enim diuinius poterat ab arte expectari? sed fabula. Ceterum *Suidas* verius tradit illum peripneumonia extinctum esse, his vero, quibus id contigit, latera liuere tanquam fulmine tactis.*
- b) *Orig. L. IV. c. 3. prope accedunt verba Plinii l. c. sequentia latuisse densissima nocte usque ad *Peloponnesiacum* bellum, tunc reuocasse in lucem *Hippocratem*. Ceterum plus est interualli quam 500 pene annorum, quos *Isidorus* ait ab *Aesculapio* ad *Hippocratem* effluxisse. Nam *Argonautica* expeditio, cui ille interfuit, refertur ad A. M. 2721, mors *Hippocratis* ad A. M. 3627. Multi periere testes, qui de hoc interuallo egerunt, *Eratosthenes. Pherecydes etc.**
- c) *Haec templa in Graecia et extra eam LXII. I. H. Schultzius numerat, nec dubitat, longe plura fuisse, in Hist. medic. Per. I. S. II. c. 3. §. 6. p. 117. sq. Scorsim subiicit ibidem templa *Aesculapio Aegyptio, Isidi et Serapidi* dicata.*

quibus sui fundi prouentusque et vberes satis ex sacrificiis et donariis conualescentium reditus erant, sacerdotio velut haereditario, in ipsam longa successione progeniem cum nouis passim cultae artis praefidiis propagato, fruebantur, aegrotisque ex ore quasi Numinis sui consulebant, neque hinc pro sustentanda magis eorum fiducia extra templa sua medebantur. Illo igitur aeuo adeo res medica nihil seruile habuit, vt quodam potius cum ipsis Diis commercio niti videretur. Haec gentilitia artis exercendae iura ex primo quidem *Asclepiadarum* instituto non nisi ad natos cognatosque transferunt, admissis tamen *d)* sensim etiam aliis in doctrinae huius et collegii societatem, erectisque non vno loco pro vberiori institutione scholis medicis. Imo sub illis *Asclepiadarum* in medicinam meritis, nec potuit aliis, quibus cum iis commercium non fuit, imprimis philosophis, *e)* via praeccludi, ne manum huic segeti immitterent, et inter aemula studia eo facilius praeualerent, cum sibi rem suam *Asclepiadae* intra templorum septa haberent. *f)* at illi clinicam extra templa medicinam cum maiori

aegro-

d) Geminum *Asclepiadam* genus in *Asia* scholam *Coam* et *Cnidiam*, inter se aemulas, condidit, *Rhodia* quidem primum orta, at et primum collapsa et ante *Hippocratem*. *Italiae* schola philosophis potius *Pythagoreis* quam *Asclepiadis* debetur. conf. *Galen. meth. med. L. I. c. i. Op. Cl. VII p. m. 2. F.*

e) Certe diu extra templa haud medebantur, nisi in castris, vel etiam nouissimis temporibus, vbi *Asclepiadae* aequae quam alii publice annuis ciuitatum stipendiis conducti in maiori luce vivebant, et *παιδοθευτῶν* lectos aegrotorum adibant. Ipse *Hippocrates* ex *Asclepiadarum* familia ortus relicta patria *Coo*, *Aesculapio* dicata, diues etiam, vt ex *Varrone* *Plinius* habet, spolio tabularum in templo illo, antequam deflagrauit, descriptarum, *Thessaliam* et *Thraciam* medendi scopo peragravit.

f) Secundum *Celsum* *L. I. praef.* primum pars sapientiae medicina fuit

 aegrotantium, quos adibant, opportunitate stabilirent. Verum hic ad illud sine ambagibus propero, ex quo prima seruilis medicinae forma nata videtur. Cum antiquissima medicina longe simplicior non nisi succinctas quasdam medendi leges, observationibus diaeteticis et chirurgicis nixas, comprehenderet, inter collectas sensim ex pharmacia aliisque fontibus opes laborare mole sua coepit, vt medicus oneri suo iam aegre sufficiens leuaretur quidem ad tempus discipulorum inter tyrocinia artis ministrantium fide et auxilio, oporteret autem in exiguo saepe vel prolis vel discipulorum numero serulos etiam, per quos viliora et molestiora agerentur, instruere. Huc multum contulerunt, quae cito inualuerant, athletica et gymnastica instituta, quibus ab initio nobilissimi viri exercebantur. Quae vt salubriora essent exercitia pro bono et vegeto corporis habitu adquirendo, requisita est medici, quem *ὄμιαν* adpellabant, victus et vitae ordinem dirigentis, opera. Illius consilio mox in vsum venerunt crebrae et fere quotidianae frictiones, inunctiones, clysteres, balnea et similia, quae ad praescriptum medici manu seruili administrabantur. Hos quoque serulos necesse erat chirurgiae non profus rudes esse, cum in lucta, pugillatu alioque exercitiorum genere contusiones, luxationes, fracturae, vulnera passim acciderent, praesentem-
 que

fuit et iisdem auctoribus nata morborum curatio et rerum naturae contemplatio. Ipse huc refert *Pythagoram*, qui rem certe medicam minime neglexit, et *Empedoclem*, qui medicos cum poetis et vatribus reliquos longe a tergo relinquere credidit, ac *Democritum*, qui in experimentis aetatem truiuit. Neque philosophi solum praeter sacrificulos illos *Asclepiadas*, sed et antiqui poetae cultae medicinae specimina dederunt, vt *Linus*, *Orpheus*, *Musaenus*, *Melampus*, *Homerus*, *Hesiodus* et alii.

D

que et exercitatum manum exposcerent. In malori pretio haec ministeria erant, ex quo *Herodicus* gymnasticae medicinae auctor docuerat, per exercitia non modo bonum vegetumque corporis habitum obtineri, sed et, quod in se ipso expertus erat, a morbis vindicari. Ita liberale vestigal partum est seruulis, qui medicae disciplinae in potioribus momentis expertes, opere autem illo, in quo versari ipsi medici dedignabantur, diu et inter multas encheireses perfuncti, habitumque pro suo scopo necessarium consecuti, id, quod prius ex iussu et institutione medici egerant, iam suis auspiciis tentare ausi, non in solo hoc spolio adqueuerunt, sed et, cum aliptae seu vinctores prius vocarentur, mox ob quamcumque cum re medica affinitatem, iatropiarum imo ipsorum medicorum nomen sibi arrogarunt. Considerari possunt vt locustae in agro fertili. Id quod docte prosecutus est, vt reliqua huius argumenti momenta, I. O. HENR. SCHVLTZIVS, g) ipso *Platonis* testimonio fultus, qui medicorum ministros *ὑπηρέτας* alios liberos alios seruos adpellitans subiicit, vtrisque nomen tribui medicorum. Toto vero seculo antecessit *Platonis* aetas illum *Archagathi* ad urbem accessum, in quam tunc quidem ex rebus *Graecorum* parum adhuc venerat. At finito bello *Syriaco* contra *Antiochum* et *Macedonico* contra *Philippum Romanum* viam ad commercium

g) *Hist. Med. P. I. S. II. c. 6. §. 37. p. 327.* Locus *Platonis* est de *legib. IV. p. m. 536. b. et 537. a.* Addit, cum serui plerumque seruos curent, neglecta morborum ratione, illa quae usu profunt, quasi exacte scientes, tyrannorum inter superbe et pertinaciter imperant, cum liber medicus liberorum morbos probe et a principio expendat, comiter cum aegro et eius amicis versetur, quibus sit opus, quantum fieri possit, doceat, nec ante imperet, quam persuaserit.

mercium cum *Gracis* magis sibi aperuerunt, inprimis cum vi-
dices libertatis eorum videri vellent. Allicere coeperunt tam fo-
cundi scientiarum campi, et vt fruere tam varii generis
studiis, quibus tamen ipsi impendere operam non satis dignum sua
grauitate putabant, magna fecerunt impendia in seruos bene in-
stitutos, grammaticos, librarios, architectos, musicos, pictores
et prae ceteris medicos: *b)* nam etiam a *Gracis Romam* transla-
ta erat diaeta athletica. Quis enim nescit, quae huic pertinent,
Romanis breui quotidiana fuisse? coenare multum, somnum pro-
trahere, mane vomitu ventriculum leuare, clymate aluum elue-
re, a meridie vngi, exerceri, fricari, lauari, idque in prospera
non solum sed et titubante valetudine. Vix domus erat, nisi val-
de inopum, vbi locus non esset aptus ad exercitationes, inunctio-
nes et balnea, ipsis etiam in villis, velut eleganter suo in *Lau-*
rentino *PLINIVS i)* omnes gymnasii partes exponit. Hic igitur
operam praestabat seruus, improprie medicus dictus, dominum
suum ab exercitio fricans, vngens, lauans. Imo in illo luxu di-
uisa erant munera, cum alii balnea instruerent, alii fornaces cura-
rent, alii vestium curam in apodyterio haberent, alii frictiones
ex arte peragerent, alii pilos euellerent, tonderent, raderent,
alii articulos motitarent, isque in publicis priuatisque locis mos
esset.

b) Quos *Iustinianus* supra omnia seruorum artificia aestimauit. v. *Laur.*
Pignor. de seru. p. m. 40.

i) *L. II. Epist. 17. p. m. 129.* vbi omnia fuse exponuntur, balinei cella
frigidaria, cuius in contrariis parietibus duo baptisteria, adia-
cens vinctuarium, hypocaustum, nec procul sphaeristerium etc.
Ita Columella balnearia in villis post meridiem et vsque in vespe-
ram illustria aptari iubet, *de re rustic. L. I. c. 5. p. m. 403.*

esset. In his quis veri doctique medici faciem et officia agnoscit? Quis non degenerasse prorsus hoc nomen intelligit? Promiscue apud veteres communi medicorum nomine occurrunt, qui secant venas, k) cucurbitulas ponunt, collyria, clysmata, vnguenta parant, circumcidunt, castrant, et si quid his sordidius. l) Ita GALENUS m) ait heriæ dissectores, calculi detractores, auricularios, ocularios, dentarios, herbarios, communi nomine medicorum adpellari. Igitur seruitutem, inprimis in certa medicorum classe non inuiti admittimus, vno omnes modulo metiri temeritas est. Ut tamen ingenue dicam, non haec impediunt, quin medicos subinde per omnem artis ambitum bene institutos et in grauioribus morbis tuendae dominorum valetudini pares, inter feruos Romanos fuisse agnoscam. Poterat Caesar n) mouere equites

k) Neque id salutis semper caussa. Nero, quos mori iussit, eunctantes vltra horam, medicis curauit, (ita vocabat) qui venam mortis gratia inciderent. Sueton. in Ner. c. 37. p.m. 807. Commodus Lampudio teste imitatus medicos sanguinem hominibus emisit scalpulis feralibus in vit. Comm. p.m. 282. Legimus quoque poenae irrogandae et ignominiae caussa medicos militibus venam incidisse.

l) Haec tamen etiam postrema Seneca ad laudem medici refert, et normam inde sapientis sui diiudicat. Non medicus, inquit, phrenetico irascitur, non maledicta in malam partem accipit, nec obsequena, si remediis egent, conuictare, nec reliquias et effusa inuerti dedignatur. de constant. sap. c. 13. Vol. I. p.m. 410.

m) Ad Thrasibull. c. 24. Op. T. II. p. 105. B.

n) Sueton. in vit. Caes. c. 26. p.m. 52, vbi non tyrones artem gladiatoriam per lanistas sed in domibus per equites Romanos ac etiam senatores armorum peritos erudiri voluit. confer c. 39. p. 53. vbi in foro depugnauit Furius Leprius stirpe praetoria et Q. Culpus senator quondam, et Dec. Laberius eques Romanus mimum suum egit. Adeo primum Caesar honestis et spectatae vitae hominibus ad scenicas et gladiatorias operas tanquam seruis abuti coepit.

tes et senatores, vt ipsi seruos in re gladiatoria instruerent, quid-
ni ex *Graecis* medicis fuerint, qui principum reipublicae *Roma-*
nae gratiam meritari, vel pretio adducti, seruis eorum traderent,
quidquid eximii in arte esset? saepe fortassis in compendio, vt
Thessalus, qui totam medicinam intra sex menses se traditurum
promisit, at et aliquando plenius, si capacia boni cultus ingenia
obtigissent.

§. 7.

Ille incredibilis in cumulandis seruis luxus est aliquando
Romam, vt in bello seruili, propemodum euertit, a) ex altera tam-
men parte palam fecit, artes, quae *Graecis* in magno honore
erant, *Romanis* seruiles quidem fuisse, at etiam si ipsi iis vacare
infra gradum dignitatis suae censerent, minime contemptas, sed
pro maximis suis diuitiis habitas, vtpote in quibus ingens roboris
sui ac gloriae omniumque in vita opportunitatum momentam po-
suerunt. Latuit omnino in his animatis domesticae fortunae in-
strumentis maximus rerum gerendarum neruus, vt quamuis ad
easdem operas liberorum hominum manu et ministerio vti pos-
sent, nihilominus per seruos mallent res suas, quin et ingenti cum
fructu alienas, administrare, quod impendii minus, obsequii plus
esset.

a) Ne dicam de primo seruili bello sub *Herdonio Sabino*, quod magis
tumultus fuit, notum est alterum sub *Eusto Syro* eruentius *Sici-*
liam vastans, quam in bello *Punico* factum est, mox etiam re-
nouatum sub *Arbenione*. Ibi *Perpenna* hic *Aquilius* rem restituit.
In illo denique, quod a *Spartaco* excitatum est, totis viribus im-
perii opus fuit, donec *Licin. Crassus* pudorem Romanum adfere-
ret. v. *Flor. L. III. c. 19. et 20.*

esset. *M. Crassum* b) legimus architectorum tantum et fabricorum circiter quingentos habuisse, quibus magnam partem urbis vastatam flammis, vel desertam et vili pretio emtam refecit, areae spatia vendidit, et aedificantibus locauit. Sic alios nullius non generis seruos habuit, ratus, regenda omnia per seruos esse, hos per patremfamilias, cui gloriosum sit, instructis varia arte ingenii imperare. In quo numero proceres nobilesque reipublicae etiam seruos medicos habuisse, eosque haud infimi semper ordinis, idque ad vltimos vsque *Romani* imperii terminos, refragari non ausim. Nam *Iustinianus* aestimato per legem seruorum pretio, medicos sexaginta solidis censi voluit. c) Cui seruitio non repugnat, *Iul. Caesarem* omnes medicinam *Romae* professos, et liberalium artium doctores, quo lubentius et ipsi urbem incoerent, et ceteri adpeterent, ciuitate donasse, d) *Augustum* quoque et successores eius passim nouas medicis immunitates et insigniora priuilegia contulisse. Intellectu enim facile est, sub his medicos comprehendi non posse, qui iam serui erant, nec sine laeso dominorum suorum iure in libertatem vindicari poterant. Stultum

b) *Plutarch. in vit. M. Crassi Op. T. I. p. 543. E.* Ita habuit ἀναργύστους, ὑπογραφεύς, ἀργυρογυμναστας, διοικητάς, τραπεζοκόμους etc. p. 544. A.

c) Sanxit *L. III. Cod. Com. de legat.* seruos et ancillas artium expertes XX, cum arte aliqua XXX, notarios L, medicos vtriusque sexus, id est, obstetrices etiam, LX solidis aestimari. Solidus et aureus in legibus *Romanis* non differt, libra vero auri sub *Iustiniano* LXXII aureos comprehendit, de quo plus egit *Budacum* et *Hottomannum*, *Gronouius*. Exile sane pretium, ferreo seculo *Iustiniani* non aureo *Aug.* si dignum, ceterum euincens, etiam tunc inter medicos adhuc seruos fuisse.

d) *Sueton. in vit. Caes. c. 42. p. m. 81.*

tum est, inquit *Casaubonus*, e) suspicari, aliis quam iam ante liberis haec iura ciuitatis collata esse. Inde vero sequitur, seruos medicos non modo sub potestate dominorum suorum mansisse, sed et eo difficilius, quo maiora artis specimina ediderint, suis se vinculis expedire potuisse, et licet verum fortassis sit, quod *Cicerō* persuadet, f) seruos frugi haud quinquennio diutius seruari, sed in libertatem emitti, fortem tamen seruilem medicorum, si non in natis semper, certe in aliis, quos ad eandem artem instruere oportuit, propagatam esse liquet. Hoc tamen ipsum, *Roman* seruos medicos habuisse, non illud excludit, habuisse eodem tempore liberos et ingenuos, nec dici medicinam studium seruile et ars illiberalis incruit. Cui enim disciplinae non simile aliquando iugum incubuit. g) Accidit hic, quod hominibus liberis, alias vtilis vitae artes professis, et in certa collegia descriptis, quibus prohibere integrum non fuit, ne quis nobiliorum domi aleret seruos eadem praestantes. Mixta fuit haec seruorum et liberorum conditio, vt vtrique eadem agerentur, neque in vrbe solum sed et ruri. Quid *Romanis* magis familiare erat, quam agros seruis colendos tradere? At suadet *Varro* liberos hic habere mercenarios, cum in alio opere sub idem tempus serui occupari vtilius possint. In villis, ait, praestare vicarios habere medicos, fullones, fabros, quam seruos alere, a quibus idem expectes. h)

Patet

e) *Ib.* c. 4.

f) *Orat. Phil. VIII. ii. Op. Vol. II. p. 1455.*

g) Fuerunt serui rhetores, grammatici, poetae, paedagogi, philosophi, vt *Terentius*, *Epictetus*. Tempore *Perli* ex libertinis iudices eligebantur docente *Is. Casaubono ad Satyr. V. v. 79.*

h) *De re rustica, L. d. c. 16. p. m. 172, et c. 17. conf. I. H. Schultzeii comp. H. M. L. II. c. XI. §. 516. p. 260.*

Patet simul, nec per agros defuisse medicos, nec id mirum videri posse, in illo temporum luxu cum morbis creuisse medicos. Vidimus ad *Archagathi* aevum iustam suspicionem non esse de seruis medicis, qui sero a *Graecis* ad *Romanos* peruenerunt, quantum valere illud *Senecae* de statu illo priscae medicinae possit, paucarum herbarum scientiam fuisse, quibus sisteretur fluens sanguis et vulnera coirent paulatim. *i)* Nec multo iustior suspicio est de interuallo, quod *Archagatum* inter et *Caesares* sinit medicos, *k)* quod tamen non minus quam antecedens et subsequens aevum perpetuae seruitutis post *N. Robortellum* aliosque *C. Middleton* *l)* arguit, qui contra *Jf. Casaubonum*, quem primum ait de seruili conditione Romanorum medicorum dubitasse, et *Iac. Sponium*, qui seruitutem illam vanum *Robortelli* commentum vocat, et *Rich. Mead*, qui nihil medicis seruile et humile adscribi permittit, *m)* disputans sopitos crabrones nouo ausu irritauit. Is passim

i) *Ep. 95. Op. T. II. p. 448. 449.* Paulo post *p. 461.* nesciebant, inquit, multa antiqui medici, non erat necesse circumspicere multa auxiliorum genera, cum essent periculorum paucissima. Nunc vero quam longe processerunt valetudinis mala.

k) In illo interuallo plus medicorum mentio in auctoribus occurrit. Cum *Archagathus* iam *Plaurus* vixit et paulo post *Terentius*, qui passim medicorum meminerunt, in quibus certe seruitutis nota non est. Quaevis causa indies plures ex *Graecia* veniebant, infinitis autem eo tempore *Graecis* ius ciuitatis datum esse sub accessu, *Cicero* pro *Archia* notat. Probat lex *Aquila* *Caesaribus* antiquior nec nisi ciuibus scripta actionem in medicos licuisse impudentiae et errorum in medendo reos *inst. IV. tit. 3.* quod certe notat, seruos non fuisse.

l) In *diff. de medicorum apud veteres Romanos degentium conditione* contra *Iac. Sponium* et *Rich. Mead.* *Cantabr. 1726. it. defensione* eius contra *anonymos.*

m) In *orat. annis. Haruei.* vbi *p. 14.* simul cum ingenuis multis et doctis

passim ambigua auctorum verba in finistrum sensum saepe detor-
 sit. *Senecam* putat ad humillimos mortalium medicos retulisse,
 n) cum hoc vnum dixerit, diuitias humillimis aliquando me-
 dicorum obtigisse. An medicorum honori derogat, vilissimis et-
 iam fortunam fauisse in colligendis opibus? Cur non potius alia,
 quibus ille medicinam et medicos ornat, elogium viri boni attendit?
 Medicinae, inquit *Seneca*, apud aegros vsus apud sanos etiam
 honos est. o) Si honos artis in artifices redundat, quis hos mor-
 talium humillimos appellabit? *Luculentius Seneca* omnium, in-
 quit, apud nos medicorum et praeceptorum magna caritas, magna
 reuerentia est, et vt pluris quaedam sunt quam emuntur, rem-
 ait a medico emi inaeestimabilem, vitam ac valetudinem bonam,
 a praeceptoribus studia liberalia et animi cultum. p) Paulo post
 sic pergit: plus debeo medico et praeceptori, nec aduersus eos
 mercede defungor, quia ex medico et praeceptore in amicos
 transeunt, et nos non arte sed benigna et familiari voluntate obli-
 gant. q) Quis haec verba honoris plena cum illis contumeliae
 plenis in vno ore conciliet? nec haec postrema in ore potius in-
 terpretis

doctis viris non paucos scientia et fortunae bonis inferiores illis
 temporibus Romam venisse putat, qui etsi non medicamentis, sed
 manu curarent, medici tamen appellabantur; hos in diuitum et
 magnatum clientelam se contulisse et seruos egisse, donec ciuitatem
 consequerentur, inde libertos nomen familiae alicuius *Romanae*
 adsumisse, nec raro si ingenium litteris excoluissent, internis
 morbis mederi auros in centum clinicorum venisse.

n) l. c. p. 27.
 o) De clement. L. I. c. 2. Vol. I. p. m. 429.
 p) De benefic. L. VI. c. 15. Vol. I. p. 796.
 q) ib. p. 799. vbi pulchre imaginem officiosi medici depingit, qui inter
 sollicitos adsidet, ad suspecta tempora occurrit, et cui nullum mi-
 nisterium oneri, nullum fastidio est.

E

terpretis corrupta existimet? Nec multum mouet censorem no-
men amicorum, quod cum summis aevi viris medicos saepe con-
iunxit, et merito ab iis feruilem maculam abstergit. *Iulii Cae-*
fari a praedonibus capti comitem *Plutarchus* amicum, *Sucto-*
nius medicum adpellat, *Robertellus* ex sola opinione, amicum dici
 non posse, qui medicus fuerit, contra omnem codicum fidem in
Suctonio etiam vocem amici substituit, merito vapulans ab *If. Casau-*
bono, qui falsum esse ait omnes Romae medicinam profitentes seruos
 fuisse, illud vero falsissimum, medicos non magnatum Romae amicos
 saepe habitos dictosque esse, quod quo iure omnino fiat, pulchre
 vidimus *Senecam* exposuisse. Non secus se res habet cum *Artorio*
Augusti medico, quem *Velleius*, *Florus*, *Valerius Maximus* et
 alii medicum eius, *Plutarchus* et *Appianus* amicum vocant, et eius
 somnio monitum *Augustum* in praelio *Philippensi* ex tabernaculo
 excessisse memorant, oppressum alioqui, quae imminabat, hostili
 irruptione et captis a *Bruto* castris. s) Ille vero *Artorius* t) est,
 cuius magnificum monumentum Romae repertum *Abbas Garofalus*
 post *Car. Patinum* illustravit, iconem *Dan. Clericus* dedit. Et
 quis

s) *Sueton. in Caes. c. 4. p. m. 14. Caesarem* apud praedones cum vno
 medico et cubiculariis duobus mansisse scribit. Primus *Robertellus*
 pro medico amicum hic substituit, ita enim comitem illum
Caesaris Plutarchus vocat in *vita Caes. Op. T. I. p. 703. A.* At
If. Casaubonus ad l. c. auctori illi mutatae temere lectionis ineptias
 obicit et vanitatem.

t) *Plutarchus in Brut. Op. Vol. I. p. 1003.* scribit *Caesarem* ipsum in
 commentariis suis prodidisse, amicum eius *M. Artorium* somnium,
 quo iussus ille castris excedere, habuisse. *Valer. Maxim. L. I.*
c. 7. p. m. 74. Artorium medicum vocat.

u) *v. Car. Patini comment. in Cenotaphium huic Artorio a Smyrnen-*
sibus positum p. 440. et *Abbatem Garofalum* in *P. I. diss. miscell.*
 denique iconem in *Dan. Clerici H. M. P. II, L. III, c. 4.*

quis non *Charicli* habitus honos est, quem *Tacitus* medicum arte insignem et *Tiberii* familiarem vocat? Is a coena imperatoris velut propria negotia digrediens et per speciem officii manum *Tiberii* amplexus pulsusque venarum, quo labi spiritum didicit nec ultra biduum duraturum, attingens non quidem fefellit callidum senem, hic vero, incertum an offensus tantoque magis iram premens insaurari epulas iussit, et ultra solitum discubuit, quasi honori abeuntis amici tribueret. *u)* Quis in seruum, etiam dum ira animi aestuat, tantum prodigat lenocinii? Neque id facile ignoscendum est *C. Middletono*, quod artem, immunitibus licet et opibus auctam ac privilegiis munitam, inter liberales locum habuisse neget. *x)* Dum in seruorum manu fuit, sub exili cultu tam deformis, poterat nonnihil dubitare, de repurgata illa et dignioribus manibus cum favore et beneficiis principum vindicata inique dubitat. Si priscis, ut ipse agnoscit, ars proprie liberalis dicta est, quae non victus et lucri tantum causa, sed et animi erudiendi et oblectandi scopo maxime colitur, hoc sane fructu, qui nos in omni laborum taedio consolatur, adeo non caret medicina, ut *PLUTARCHO* iudice nulli liberalium nitore copia et iucunditate cedat. *y)* Nec aliter sentit *SENECA*, ubi artes ple-

rasque

u) *Tacit. Annal. L. VI. c. 50. p. m. 385.* confer *Sueton. in Tiber. c. 72. p. m. 507.* *Chariclem* e conuiuio egredientem remanere et recumbere hortatus est, coenamque protraxit.

x) *L. c. p. 9.*

y) *De tuend. sanit. Op. T. II. p. 122. D. τῶν ἐλευθερίων τεχνῶν ἰατρικὴ τὸ μὲν γλαφυρὸν καὶ περιττὸν καὶ ἐπιτερεπὲς εὐδεμίας ἐνδεέστερον ἔχει.*

rasque, imo ex omnibus liberalissimas, vt medicinam, decreta sua non solum praecepta habere iudicat. *z)* Cetero de artificii liberalibus et sordidis disquirens, ad haec opificia referat artes voluptatum ministras, ad honestas vero, quibus prudentia maior inest et non mediocris utilitas, vt medicinam et architecturam. *a)* Arctior est artium, quae liberales vulgo et propedeuticae vocantur, numerus, quam vt artes statim illiberales dicas, quae eo non comprehenduntur. Bene ISIDORVS mota quaestione; cur in vulgari numero artium liberalium medicina non sit, quia, inquit, omnes sub se comprehendit. *b)* Quid ad haec C. MIDDLETON? pro- uocat ad iuriconsultos, qui a studiis liberalibus medicinam distinguunt. Nam decuriones salaria decreuisse leguntur vel ob liberalem artem vel medicinam. Sic ab oneribus variis excipiuntur liberalium studiorum antisites, et qui medendi cura funguntur. *c)* Diserimen video nominis non meriti. Quis credat gradu dignitatis differre, qui gradu beneficiorum coniunguntur? Agnoscit, necessariam medicinam esse, et cum liberalibus ideo artibus eadem priuilegia et immunitates consecutam. Sed quid non

z) Ep. 95. Op. T. II. p. 122. E.

a) De offic. L. I. c. 42. Vol. V. p. 354. Opponit C. Middleton, humiles etiam artes, quibus propter vitae sortem conueniunt, adferre laudem, et probrosis tanquam honestas opponi in defens. contr. anonym. p. 32. Id, quidquid fuci est, non cadit in Cicero, qui nullas res propius accedere ad Deum dixit, quam se dando hominibus.

b) Origin. L. V. c. 13. artes liberales ait singulares continere causas, medicinam vniuersas, cognitias illas medico esse debere.

c) Alterum L. IV. de decret. ab ord. faciend. Alterum L. I. de cod. et decret. decur. Ipse vero Ictus causas communium priuilegiorum notat, vt facilius nempe illis studiis instruant alios. L. III. cod. Theodos. de med. et prof.

non in ipsa illa necessitate veri honoris ac decoris? Sit philosophia, inquit QVINTILIANVS, d) res summa, ad paucos pertinet, sit eloquentia res admirabilis, non pluribus prodest quam nocet, sola medicina est, qua opus omnibus, nulla tam necessaria omni generi humano quam medicina. IVLIANVS e) dixit artem hominibus salutiferam, quam merito Philosophi praedicauerint coelo delapsam. Adiciam inter haec testimonia, quae sub primis Caesarum seculis medicis eximie fauent, verba LVCIANI: medendi ars quanto est honoratior vitaeque conducibilia, tanto conuenit esse liberiores, qui eam exercent, et iustum est, vt ars in exercendi facultate aliquod priuilegium habeat, nec cogatur, nec imperio subiiciatur res sacra, Deorum uocumina, sapientum nominum studium. f) Neque uero inficior illam laudem ad medicos *Gracos Romae* degentes maxime pertinuisse, idque iam eo tempore, quo totam medicinam *Romae* seruilem esse credebatur. Ab obitu *Catonis*, qui medicis non fauit, ad ortum *Caesaris*, qui iis ius ciuitatis adferuit, quadraginta circiter annorum interuallum est, quo *Graecis* facilis in urbem accessus fuit, nec lucri et honoris parum. Vnum hic nominabo ASCLEPIADEM *Bythinium*, virum ingenuum et ex rhetore medicum, qui gratiam, qua medicina per *Archagathi* duriorem methodum excidit, sua mitiori, quae cito tuto et iucunde mederi docuit, facile recuperauit, vt in tanta fama non esset,

d) *Declamat. 268. Ed. Burm. p. 506.* Contendunt orator, medicus, philosophus, quis magis proficit ciuitati?

e) *v. Gothofr. ad. L. IV. cod. Theod. de med. et prof. p. 30.*

f) *In abdic. Op. T. I. p. m. 724.*

esset, cur Regi *Mithridati* per legatos et inter splendida munera ad se inuitanti aures praeberet. g) *Scribonius Largus* h) maximum medicinae auctorem, *Apuleius* i) inter ceteros medicos; si *Hippocratem* excipis, principem dixit, ipse *Cicero* eo amico et medico usum se esse scribit. k)

§. 8.

Romanos omnino fero in illa *Graecorum*, qui hunc campum occuparunt, affluentia res medicas attigisse, et vix ante *Caesarum* ortum, facile largior. Nam qui ipsum huc referunt *Virgilium*, a) quem *Tib. Cl. Donatus* scribit praeter litteras graecas et latinas omni cura omnique studio indulgisse medicinae et mathematicae. imo *Ciceronem*, quem *C. Barbius* b) haud dubitat inter medicos numerare,

g) Vinum indulsit etiam meracius, grata balnea, ambulationes, frictions, gestationes et iactatum in suspensis lectulis pro somno alliendo, damnans contra emetica et purgantia, tanquam stomacho inimica. *Plinius* ait fauentibus cunctis vniuersum prope genus humanum in se circumegisse, non alio modo, quam si coclo emissus aduenisset. *H. N. L.* 26. c. 3. p. m. 542.

h) In epist. ad C. Iul. *Caesillum*.

i) *Florid.* L. IV. p. 362.

k) *L. I. orat.* c. 14. Op. Vol. I. p. 359. Idem de *Asclapone* medico, quem *Seruius* commendat, vror eo, inquit, medico valde familiariter, eiusque cum consuetudo mihi iucunda fuit, cum ars etiam, quam sum expertus in valetudine meorum, in qua mihi tum ipsa scientia tum etiam fidelitate, benivolentiaque satisfecit. *Epist. famil. XX. L. XIII. Vol. III. p. 382.* Fuit quoque *Craterus* *Ciceronis* aetate tam celebris medicus, ut nomen eius pro magno medico sumeretur, velut apud *Horat.* L. IV. sect. 3. *Pers. Sat. III. 65.*

a) In vita *P. Virgilii Maronis* p. 2. Medica quaedam ex eo excerptit *Traquetus de nobil.* c. 31. §. 214. *Thom. Bartholin. de poetis med.*

b) *Aduers.* L. 38. c. 3. Noticiam aliquam anatomes colligunt ex *L. II. s. 15.*

numerare, vix attendunt, de viris nos loqui in exercitio artis versatis, non aliquo, vt variae eruditionis, ita medicae, colore tinctis. Solam hanc artium Graecarum, testatur de medicina *Plinius*, nondum exercere *Romanam* grauitatem, c) Addit in tanto fructu: vt hanc grauitatem intelligas meram esse nec sine probro eunctionem, quae veluti cultu suo reliquas artes diu fatis, ita hanc in tanto fructu etiam diutius destituit. Subiicit tamen, ne id sine omni limite dixisse videatur, paucissimos *Quiritium* eam attigisse, quin et hos statim ad *Gravcos* transfugas fuisse. Paucissimi sine dubio erant cum *Gracis* comparati, his vero ex veteri cultu et ipsa lingua, in qua res maximi in medicina momenti scriptae erant. maior sine dubio doctrinae auctoritas fuit, vt *Lacertus* homines non modo praecepta artis a *Gracis* petere oporteret,

e. 15. de Nat. Deor. medendi rationem ex Ep. IV. ad fam. L. XVI. I. S. Bergerus binas diss. de Cicerone medico scripsit.

o) *Hist. Nat. L. 29. c. 1. p. m. 496.* Haec verba C. Middleton l. c. p. 82. pro more exaggerat: adeo *Romae* ars cum dedecore iacuit, vt solam eam *Graecarum* artium grauitate sua indignam iudicaret. Rursus p. 22. exclamat: infimus quisque grauitate sua indignam iudicauit. Quam indignum docto viro est, etiam quod sanum sensum habet, temere exulcerare!

d) De quibus passim varia. *Cassium*, quem vidit ipse, seculi sui ingeniosissimum medicum *Celsus* appellat L. I. praef. De *Arruntio* medico *Domitiani*, forte illius, quem *Plinius* habet, filio vel nepote scribit *Reinesius* in Ep. 46. ad *Rupertum* p. 396. lapidem eius sicut Cl. XI. Inscr. 3. In *Rubriorum* nummis anguem conspicuum, Deae salutis signum, pro monumento familiae, laudem medicinae sibi vindicantis, adsumit *Rich. Mead* in Or. annu. *Havv.* p. 16. et miratur, *Patinum* ac *Vaillant* inter caussas longe petitas, quas pro explicandis nummis illis attulerunt, illam omnibile arti suae tam honorificam. Rodit et haec *Middleton* et mauiit l. c. p. 72. viros illos feruos familiarum fuisse, a quibus nomen gesserunt.

feret, sed et linguam *Graccorum* magis sibi familiarem reddere, quin et in ea scribere, quod transfugarum nomen peperit. Recenset autem ipse *Plinius* celeberrimos medicos, *Cassios*, *Calpetanos*, *Arruntios*, *Albutios*, *Rubrios*, *d)* ex insignibus familiis, ut *Marf. Cagnatus* probare cum aliis nititur, *e)* ortos et Principum valetudini, quod ibidem *Plinius* docet, inter magnos reditus praefectos; duce enim et quinquagena sestertia annuam eorum mercedem fuisse, *f)* *Stertinium* vero imputasse principibus, hoc est, haberi beneficii loco voluisse, quod quingenis annuis contentus esset, cui in vrbe fuissent numeratis domibus sexcenta. *g)* Merces profecto non feruili sed artis merita liberali pretio aestimans! Fuerunt alii magnae famae medici, statim sub ortu Caesarum, ut *Aemilius Macer*, quem ad *Aemilianam* gentem *Heinsius h)* refert, magnus *Virgilii* et *Nasonis* amicus, *i)* poeta et medicus. Fuerunt *Iulius Bassus*, qui sub *Augusto* vixit, et amicus eius *Sextus Niger*, ex cuius scriptis multa haufit *Dioscorides. k)* Et quomodo illum Romanorum *Hippocratem*, medicorum *Ciceronem*, *Aur. Cornel. Celsum*

e) L. II. var. obs. c. 15.

f) *Guil. Budaeus de asse p. 35.* illa duce et quinquagena sestertia, seu quod idem est, 250000 sestertium ad 6250 aureos reducit. *Harduino* sunt 25000 librae monetae gallicae ad l. c. *Plinii.*

g) Illa quingena *Harduino* sunt 50000 illa sexcenta 60000 librae. *Rich. Mead l. c. p. 15.* priorem summam superare ait ter mille et sexcentas libras monetae Anglicae. Par fratri *Sterlinii* merces a *Claudio* Caesare fuit. Census quanquam exhausti *Neapoli* operibus exornata haeredi reliquere trecentis centena millia sestertium, id est, ex *Harduini* calculo 3000000 librae. v. *Plin. l. c.*

h) Ad *Ouid. L. IV. ex Pont. Ep. 16. v. 6.*

i) Amicitiam cum *Virgilio* *Seruius* probat ex *Eclog. V. 1.* vbi *Menalcas* *Virgilium*, *Mopsus* *Aemil. Macrum* notat. Amicitia cum *Nasone* patet ex huius *L. IV. trist. El. X. v. 44.* vbi eum vocat aetate grandiore; floruit enim ineunte principatu *Augusti.* Ceterum

Celsum omnittam, quem *Columella* l) inter celeberrimos aetatis suae auctores refert, natum, vt *Clericus* m) suspicatur, sub *Augusto*, scribentem sub *Tiberio*. Adde *Scribonium Largum*, qui sub *Claudio* floruit, et *Messalinae* vt viuentis adhuc meminit, n) discipulum *Veclii Valentis* medici, ipso *Messalinae* adulterio nobilitati. Occurrunt, si longius progredimur, *Qu. Serenus Sammonicus*, quem sub *Seuero* florentem *Macrobius* doctum seculo suo virum vocat, o) et *Iul. Ausonius Valentiniiani* archiater, cuius quoque filius *Decius Ausonius* poeta a *Langio* et *Tiraquello* inter medicos refertur. p) Nec copia solum medicorum Romanorum est, quos ab aliis plenius recensitos dubitare vix possis ingenuos fuisse, sed et artem principes Romanorum amplexi sunt. Ne de *Claudio* dicam, qui argumentum publico edicto dignum censuit, docere omnes, ad viperæ morsum nihil aequè facere quam taxi arboris succum, q) alii non defuerunt, qui acutius quid commodi culta ars promitteret, inspexerunt. *Adrianum* legimus *Graeculum* dictum esse, quod disciplinam *Atheniensem*, vt illam medendi, colerit, et saepe bis vel ter de die ad aegros accesserit. r) Cer-

te

Ceterum alius est, qui eius nomine hodie extat, liber, illatis tamen priscae Maeri fragmentis.

k) Id notat *Salmaſtus* in prolegom. homon. Hyl. iarric. p. 9.

l) v. de re rustic. L. I. c. 1. et L. III. c. 17.

m) Hist. med. P. II. L. 4. S. 2. c. 4.

n) Patet ex *Comp. 60*, de *Valente* praecceptore ex *Comp. 94*. Huius vero cum *Messalina* adulterium ex *Tucit. annal. L. XI. c. 31. Plin. H. N. L. 29. c. 1. p. m. 494*.

o) *Saturn. L. II. c. 12. p. m. 304*. Fuit hoc nomine pater et filius. Dubites, vtrius poema sit, quod hodie extat sub titulo, *de medicina praeccepta saluberrima*. Fere omnes tribuunt auctores patri, *Morgagne* filio in *epist. in Ser. Sammonic. ad Vulp. p. 100*.

p) Pater dicitur praefectus *Illyrici* et *Valentiniiani* senioris archiater apud *Gerb. Io. Vossium de philos. c. 12. §. 31*. Multum se profuisse ex illius libris fatetur *Marcellus* in praef. *L. de medic.* Filius etiam, cuius carmina extant, ob artem *Paeconius* dictus est, de quo vide *Io. Langii L. I. med. ep. 70. et Tiraquell. de Nobil. c. 31. §. 248*.

q) *Sueton. in vit. Claud. ad finem c. 16*. Res fere ridicula, cum taxus succi tam inops sit. *Plinius H. N. L. XVI. c. 10*. taxum describit virentem minus gracilem tristem diram ac nullo succo, haccis vero lethalem, in Hispania praecipue.

r) v. *Aurel. Victoris Epitom. c. 14. p. m. 32. confer Spartian. in vit.*

te sub primo Imperatorum ortu asseri magis et in tutum collocari dignitas medicorum coepit. Post *Iul. Caesarem*, quem omnibus medicis ius ciuitatis tribuisse vidimus, *Augustus Antonio Musae*, cuius opera ex ancipiti morbo conualuit, pecuniae multum, ius aurei annuli et immunitatem dedit, hanc quoque omnibus eam artem in posterum exercentibus. r) Confirmata haec immunitas est, quae a tutela liberauit, a recipiendis hospitibus, a militia, a vectigalibus tributisque pendendis, et extensa ad filios coniugesque edictis est *Vespasiani*, *Adriani*, *Antonini* aliorumque. *Alexander Seuerus* annonas et salaria ex publico medicis concessit, t) locupletius omnia *Constantinus*, *Julianus*, *Honorius*, *Theodosius* confirmarunt. u) Inter tot beneficia non poterant non obliterari magis notae seruitutis. Docent inscriptiones, prima ciuitatis munera multos medicos gessisse, x) docet nomen stipendorum, cum seruorum peculium esset, nomen coniugum, cum seruorum contubernales dicerentur, ius patronatus, et quod ipsi medici seruos et libertos haberent, haec non nisi ingenuorum esse. Dispensari a tutela, res non est, de qua quaestio in seruum cadit. Et quantum archiattrorum dignitas emittit! At praeuertunt multi, hunc campum longe plenius emensi, ut paruum nobis spicilegium sufficiat, ex quo constare possit, non iniquam in medicos *Romam* fuisse, imo nec in ipsos seruos, quos fere ceteris omnibus cariores habuit.

Adrian. c. 9. p. m. 41.

- s) *Dion. Cass. H. R. L. 53. Ed. Reimar, p. 725.* His addit *Suetonius* stauam collato aere iuxta signum *Aesculapii* a populo positam, in *vit. Aug. c. 59.* De iure annuli aurei medicis dato, v. *B. Brisson. L. II. antiqu. iur. c. 3.*
- t) *Ael. Lamprid. in Alex. Seuer. c. 42.* Medicus sub eo vnus Palatinus salarium accepit, ceteri omnes annonas binas aut ternas.
- u) Sic *Constantinus* in *L. III. Cod. Theod. de med. et prof. Valentinianus* in *L. X. 16. conf. L. VI. cod. Iust. de prof. et med.* Fufissime de his agunt, *Dan. Vinck in amoenit. philol. med. c. 6. p. 272. sq.* et in primis *Heur. Lampe in diss. de honore priuileg. et iuribus singul. medic. C. II. §. 27. ad 35. p. 99. sqq. it. III. Schlügerus de medicorum apud veteres conditione. Helmst. 1740.*
- x) v. *Serr. Vrsat. monum. Pataui. p. 126. de Sexturni uero Augustali. conf. Gruter. Inscr. p. 480. n. 11.* Senatorem medicum tempore *Ciceronis* v. apud *Cleric. in H. M. P. II. L. III. c. 12.* *Romae* collegium 60 virorum *Aesculapii* et *Hygeae* publicis legibus sancitum ex antiquo marmore *Sponius* illustrat. *Miscell. erudit. ant. p. 144.*

* * *

Ua 1612. 8°

2

ULB Halle

3

003 856 135

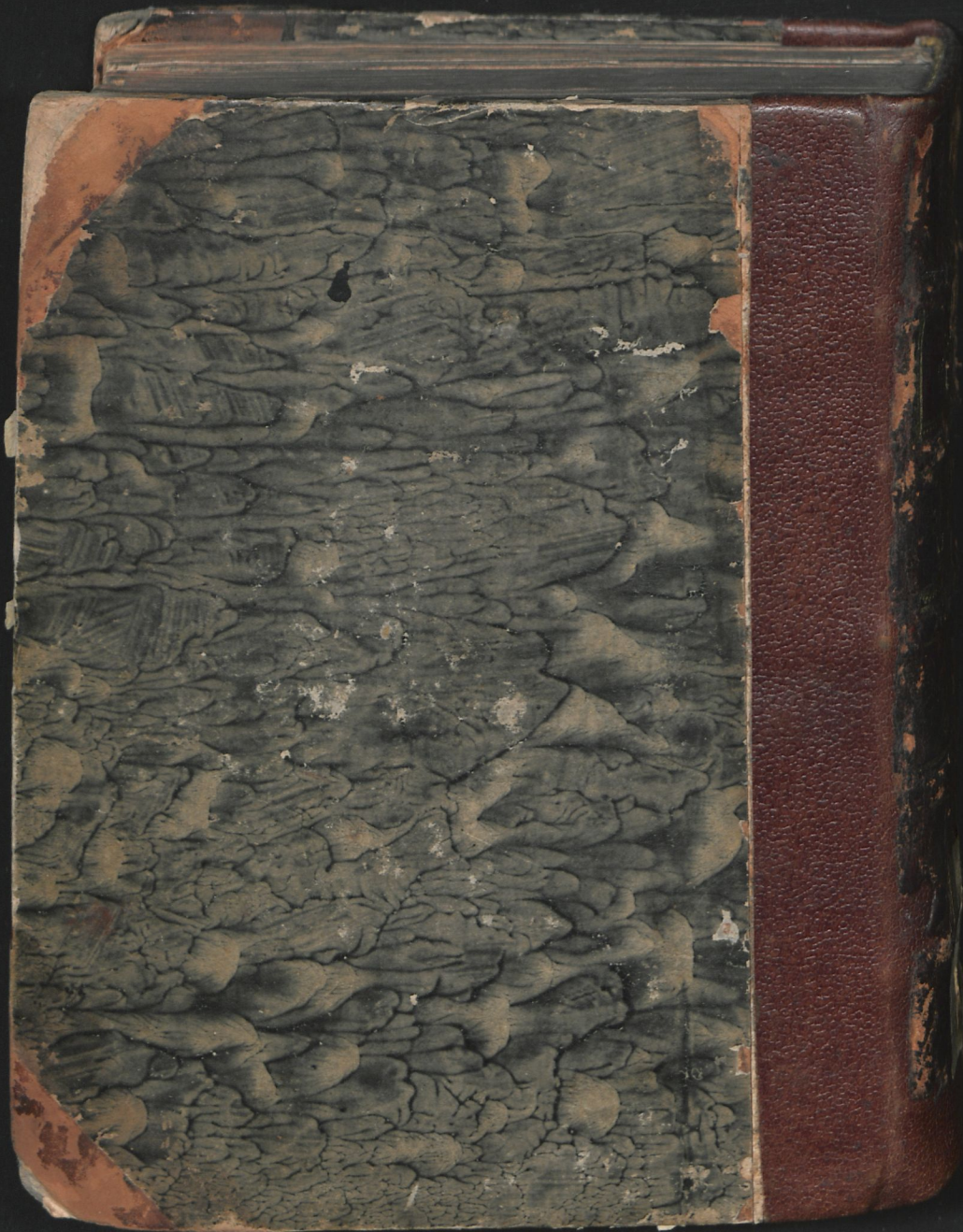

56.

VD18

VD17

P R
M E D
H A

CONSENTIEN
IN ACA

GEORGIO

CONSILIARIO
PROF

PATR
PRO OBTIN
DIE

PUBLICO

AVGVSTO

EX OFFICINA SC

23
A
V O S
MEDICO
TA
ERO D
REGIO
DICIS
TERO
NBVSCHL

